

СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ ФЕНОМЕНУ СВОБОДИ ВОЛІ

Льозіна О. О.

Науковий керівник – к. філос. н., доцент Старікова Г.Г.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057) 702-14-65)
E-mail: oleksandra.lozina@nure.ua

The article analyzes the free will. The article begins with the analysis of the definition of the term “free will”. The main idea of the article is that the denial of the existence of free will is a subconscious deviation from one's own responsibility for actions. The author gives examples that shows the illogicality of the opposite opinion and shows the reasons for the emergence of such an opinion. The author concludes that humanity has free will.

Свобода волі – це здатність людини без примусу робити вибір між можливими способами дій. Цей різновид свободи не варто плутати зі свободою вибору взагалі. З давніх-давен у філософії ведеться суперечка про існування свободи волі, її визначення та природу. Існують дві протилежні позиції:

- метафізичний лібертаріанізм – твердження, що детермінізм не є обов'язковим і, таким чином, свобода волі існує або щонайменше можлива,
- жорсткий детермінізм – твердження про те, що детермінізм є загальнообов'язковим принципом і свободи волі не існує.

Принцип свободи волі має релігійні, етичні й філософські наслідки. Наприклад, з точки зору релігії свобода волі може означати, що всемогутня божа сутність не нав'язує свого впливу на вибір і волю особи. В етиці свобода волі може означати те, що особа несе моральну відповідальність за свої дії. В царині науки цей принцип може означати, що дії тіла, включно з мисленням та розумом, не цілком визначені фізичною причинністю. Отже, питання про свободу волі завжди залишалося в центрі уваги, відколи зародилася філософська думка.

У своїй роботі, я хочу довести, що твердження про те, що свободи волі не існує, не є істинним. Почати слід з пояснення і демонстрації різниці між свободою волі і свободою вибору. Розглянемо це питання на конкретних прикладах. Так, у кожної людини є якась мета, наприклад, випити чай. Людина має право обрати, який саме чай пити, чорний чи зелений. Це і є свободою вибору. А питання, пити чай чи ні, це є свободою волі. Свобода волі, в моєму розумінні, описує волю людини, тоді як свобода вибору описує лише вибір людини, але ж сама дія (пиття чаю) трапляється обов'язково.

Детерміністичні підходи у філософії поділяються на такі:

Причинний детермінізм стверджує, що всі майбутні події з необхідністю зумовлені минулими і теперішніми подіями та законами природи.

Логічний детермінізм притримується думки, що усі твердження щодо минулого, сучасності чи майбутнього є або істинними, або неправдивими. В цьому контексті свобода волі неможлива, бо, яким чином вона могла б існувати, якщо вже в теперішній час визначено, чи твердження про щось у майбутньому є правильним.

Теологічний детермінізм стверджує, що існує Бог, який вирішує, що зроблять люди або за допомогою всевидіння або ж визначаючи їхні дії наперед своєю волею.

З точки зору *біологічного детермінізму* наша поведінка, віра й бажання зумовлені нашими генами. Існують також інші детерміністичні ідеї, серед яких культурний детермінізм і психологічний детермінізм.

Комбінації різних детерміністичних ідей та їх синтез навіть ще поширеніші. Але всі ці ідеї являють собою лише виправдання відмови від своєї відповідальності. Було проведено низку експериментів над людьми, які показали, що, якщо переконати людину у відсутності в неї свободи волі, то її поведінка стає менш відповідальною. Випробувані в таких експериментах міркують приблизно так: «Якщо свободи волі немає, то я не несу відповідальності за свої вчинки».

У кожної дії є мотив. Якщо ми вживаємо їжу, то ми хочемо бути ситими. Якщо я роблю цей тезис, я хочу донести свою думку. Коли наші дії не співпадають з нашими мотивами, ми починаємо перейматись. Ми прагнемо отримати свою свободу. Недарма злочинці тікають з в'язниць. Це свідчить, що у нас існує прагнення до свободи волі. Будь-які причини для перекладання відповідальності за наші вчинки неспроможні. Тому що з цього випливає факт, що покарання людей є марною тратою часу. Бо нічого не зміниться і вони не зрозуміють свою вину. Злочинці будуть вважати, що у них не існує вибору і вони будуть далі злочинцями.

Представимо, що перед нами є вибір, врятувати себе чи іншу людину. Якщо свободи волі не існує, то кінець зрозумілий. Ви врятуєте себе, бо у вас є жага до життя, яка закладена у кожного. Але як показує практика, існують випадки, коли людина віддає себе в жертву заради іншої людини. Хоча здається, що смерть іншої людини – це не ваша проблема. Тобто ми розуміємо, що ми вольні поступати, як ми цього бажаємо.

Підсумовуючи, я хочу підкреслити, що заперечення існування свободи волі додає питання до вчинків людей. Якщо свободи волі не існує, навіщо існують в'язниці? Навіщо виховувати дітей? Навіщо дивитися на дорогу, коли ми її переходимо? Заперечення існування свободи волі є лише зручним інструментом для втечі від своєї відповідальності за свої вчинки. Прийняття свободи волі для людини рівносильне розвитку її.